

Miesto obydľia a domovina.

To miesto, na ktorom sa stále zdržujeme, je naše bydlisko.

Bydlisko pozostáva z početných stavieb. Menšie miestá sa obcami, dedinami, mestečkami — ľudnatejšie a rozsiahlejšie mestami menujú.

Obyvatelia dedín alebo miest tvoria obec.

Za mestom rozprestierajú sa role a oračiny každej obce; tyto tvoria chotár obce.

Viac obcí spolu služnovský okres, viac okresov stolicu, viac stolic tvorí krajinský okres.

Krajinské okresy spolu tvoria krajinu.

To miesto, kde sme sa narodili, je naše rodisko.

Tá krajina, ku nejž naše rodisko náleží, je naša otčina, vlasť.

My sme sa všetci v Uhorsku narodili, preto je Uhorsko našou otčinou.

Opis Uhorska.

Jeho čiastky sú: Uhorsko, Horvatsko a Slavonsko, Uhorské Pomorie, Vojenská hranica.

Hranice: Na polnoc Slezsko a Halič; na východ: Bukovina a Moldava; na poludnie: Rumuňsko, Srbsko a Bosnia, na západ: Adriatické more, Krajna, Štájerko, Dolňorakúsko a Morava.

Vrchy.

Najväčšie vrchy Uhorska sú Karpaty, ktoré vlasť našu v podobe polmesiaca otáčajú.

Na západe sú Malé-Karpaty; na polnoci Velké-Karpaty, týchto najvyššie vysočiny sú Tatry a Fatra. Od Fatry na poludnie asi v sredu krajiny je

Maťra. Medzi Tatrou, Fatrou a Matrou rozprestierajú sa Rudohory. Na polnočnovýchodnej strane krajiny sú hornaté Karpaty, na východnej a južnej strane sňazky sedmohradské. K posledným prináleží retaz Királyhágó, ktoré Uhorsko od Sedmohradska delia. — Mimo Karpatov sú ešte zvláštnejšie Lutavské vrchy, Bakoň, Véртеš a horvatsko-slavónské vrchy.

Vody.

Najväčšia rieka vlasti našej je Dunaj, od západu do vlasti našej vtekajúca, Niže Prešporku sa na viac ramien delí a Csallóköz, Szigetköz a iné ostrovy tvorí. Od Komárna po Vacovo tečie Dunaj smerom východným. Tu sa razom k juhu má a Sv. Ondrejský, Margit, Čepel, Moháčský a Velko-Petrešský ostrov tvorí. Keď Drávu do seba pojal, východným smerom plynie a pri Oršove na románské územie prechodí.

Pobočné rieky Dunaja z pravého boku sú: Lajtha, Rába (s Dindešom a Rábcou). Šárviz (so Šio a Kapóšom), Dráva (s Murou) a Sáva (s Kulpou a Unnou).

Z ľava vtekajú do Dunaja: Morava, Váh (s Oravou, Turcom a Nitrou), Hron, Ipel, Tisa, Temeš, Karaš a Olt.

Pobočné rieky Tisy z prava: Bodrog (zo splynutia Toply, Ondavy, Laborci, Ungu a Latorci vznikajúci), Sajava, (s Rimavou, Bodvou a Hernádom) a Zадva.

Z ľavého boku vtekajú do Tisy: Samoš (s Krasnou), 3 Kőröše, (strmý, čierny a biely s Beretóvom), Maroš (s Arankou, Kekellóm a Strigyom) a Bega.

Dunajec s Popradom vtekajú do Vistule.

Zvláštnejšie kanale (prieplavy) sú: Šárviz, Francov a Bega-prieplav.

Z jazier najväčšie sú: Balaton, Fertov, Palič a Velence.

Obecnosprávne podelenie.

Uhorsko delí sa dľa polohy svojej na 5 krajinských okolí; tyto sú: Preddunajské, Zadunajské, Predtisské, Zatiscké a Sedmohradské.

1. Preddunajské okolie.

I. Báčska stolica. Jej pôda je rovná a úrodná. Jej rieky su Dunaj a Tisa. Tyto dve rieky spojuje Fraňov prieplav. Z plodín jej sú chýrečné pšenica, konope a rožný statók. Jej obyvatelia sú maďari a srbi, na južnich stranách nachodia sa nemci i slováci. Hlavné mesto je Zombor pri Fraňovom prieplave. Zvláštnejšie mestá: Baja pri Dunaji. Sabadka najľudnatejšie mesto stolice. V jej chotáre sa nachodí liečivé paličské jazeró. Nový Sad pri Dunaji, sídelné mesto srbského biskupa. Pamätihodné mestá pri Tise: Titel, Stará-Beča, Mohol, Ada, Zenta (pamätná 1696 roč. víťazstvom nad turkami) a Stará-Kaniža. Pri Fraňovom prieplave sú: Bezdán, Star-Sivac, Červenka, Kúla, Starý a Nový-Verbás a Svätý-Tomáš. Tento bol hlavním hradom srbským vo vojne roku 1848—49.

2. Pešť-Malo-Kumánská stolica. Pôdu má rovnú, len na sever vrchovatú. Jej rieky sú Dunaj a Tisa. Jej hlavné mesto je Budapešť, spolu hlavné mesto krajiny, na oboch brehoch Dunaja reťazovým mostom spojené. V Budíne je kráľovský hrad, v jeho kaplne sa kráľovské odznaky ostriehajú a pravá ruka svätého Štefana. Pamätihodný je tu podzámkový jask (tunell), parná rampa a zubokolesná železnica. Má početnie liečivé pramene. na vrškách jej rodí sa výborné víno. V Pešti sa drží snem, tu je najvyššia súdna stolica, kráľovské všeučilište (universita), mnohó vedeckých ústavov, uhorské národné museum a mnohé fabriky. Pamätné mestá: Vácová, biskupské mesto, s ústavom hluchonemých a trestnicou. Kaloča, arcibiskupské sídlo s vyšším gymnasiumom, a učiteľským seminarom. Cegléd, Veľký-Kőrös, Kečkémét, Félédháza, sú veľké maďarské mestá.

3. Novohradská stolica. Pôda vrchovatá. Rieka Ipeľ. Väčšina jej obyvateľov sa baníctvom zaoberá. Hlavné jej mesto je Balassa-Gyarmat (Darmoty), veľkou trestnicou pamätné. Halič so súkenou fabrikou, Šalgó-Tarján, s baňou na kamenné uhlie.

4. Hontianská stolica. Pôda vrchovatá, len dolina Ipla rovná. Obyvatelia su zväčša baníci. Hlavné mesto

Šahy. Pamätné mesto je Štiavnica, v jejž baniach sa mnohé zlato a sriebó dokope. Tu sa hótujú chýrečné z hlíny robené štiavnické fajky, takzvané štiavničanky. Tu sa nachódi banícka akadémia.

5. Ostrihomská stolica. Pôda na sever rovná, na južnej strane sa ramená V érte š s k ý c h vrchov dvihajú. Jej rieky sú Dunaj a Hron. Hlavné mesto je Ostrihom. Tu sa narodil a tu bol krstený kráľ Svätý Štefan. Tu býva prímaš Uhorska, tu sa nachódi najkrajší a najvätsí chrám Uhorska.

6. Tekovská (Bars) stolica. Pôdu má na severu vrchovatú, na juhu rovnú. Jej riekou je Hron. Obyvatelia jej živia sa baníctvom a roľníctvom. Hlavné mesto sú Zlaté Mòvavce. Kremnica, najpamätnejšie baňské mesto vlasti: tu razia naše zlaté, strieborné a medené peniaze.

7. Nitranská stolica. Na západe Malo-Karpata mi, na východe Malou-Fatróu ohraničená, na juhu rovná. Jej rieky sú: Morava, Váh a Nitra. Obyvatelia sú čiastočne Slováci a priemyslom a roľníctvom sa živia. Hlavné mesto je Nitra, Piešťany teplým kúpelom, Skalica súkenou fabrikou je pamätná.

8. Prešporská stolica. Pôdou len v prosriedku vrchnatou. Jej rieky sú: Morava, Dunaj a Váh. Jej obyvatelia sa priemyslom, kupectvom a roľníctvom zamestknávajú. Hlavné mesto je Prešpórok, predtým bolo korunovačným mestom. Módra súkenou, fabrikou, Trnava pre mnohé chrámy je chýrečnou.

9. Trenčanská stolica. Pôdou vrchnatou, len v údolí Váhu rovnou. Obyvatelia sú Slováci, najviac dorábáním skla a drotárstvom sa živiaci. Hlavné mesto je Trenčín, s pevným niekdy zámkom, Teplice, kúpei.

10. Oravská stolica. Jej pôdu Tatry cele zakrývajú. Rieka Orava. Obyvatelia sú Slováci, platna a dreveného riadu dorábáním sa živiaci. Hlavné mesto Dolní-Kubin.

11. Turčanská stolica. Zo všetkých strán vrchami otočená, len v prosriedku rovná. Rieky sú Váh a Turec. Slovenkí jej obyvatelia sa hotovením syra, roľníctvom zanášajú. Hlavné mesto turčanský svätý Martin.

12. Liptovská stolica. Pôdou vrchnatou. V tejto stolici vyvierá Váh. Slovenskí jej obyvatelia sa syra a

brindze dorábänim zaoberajú. Hlavné mesto Liptavský svätý Mikuláš. Koritnica, kúpeľ.

13. Zvolenská stolica. Pôda jej úplne je vrchovatá. Jej rieka je Hron. V tejto stolici je najviac baňských miest krajiny našej, z tej príčiny jej obyvatelia, väčším dielom Slováci, najviac baníctvom sa zaoberajú. Hlavné mesto je Baňská Bystrica. Zvláštné baňské mestá: Brezno, Lubietová a Zvolen. Sliač, chýrečná kúpeľ.

2. Zadunajské okolie.

1. Mošonská stolica. Má pôdu rovnú a velice úrodnú. Jej rieky sú Dunaj a Lajta. Na západnej strane rozprestiera sa jazero Fertov, na juhovýchodnej strane močiar Hanšag. Obyvatelia sú väčším dielom nemci. Hlavné mesto je Uhorský Starhrad, s krajinskou hospodárskou školou. Mošon, kupecké mesto.

2. Šopronská stolica. Pôda rovina, len na západe ohraničuje ju Lajtanské pohorie. Vody jej sú: jazero Fertov, Rába a Rábca. Obyvatelia sú maďari a nemci. Hlavné mesto je Šopron s kamenouhelnými baňami. Rust vínom a ovocím pamätný. Veľký Cenk, tu je Štefan Széchenyi pochovaný.

3. Železná stolica. Pôda vrchnatá, úrodná. Jej rieka je Rába. Hlavné mesto Szombathely, biskupské mesto. Pamätné mesto je Kőszeg. (Jurišič 1532.)

4. Komárňanská stolica. Pôda na polnoci rovina, na juhovýchodnej vrchnatá, Rieky sú: Dunaj, Váh, Nitra. Hlavné mesto je Komárno s velice pevným zámkom, Tata súknom, Neszmély vínom chýrečný.

5. Rábská stolica. Pôda úrodná rovina. Na juhovýchodnej ju výbežky Bakóna kryjú, Rieky sú: Dunaj, Rába a Rábca. Hlavné mesto Ráb (Győr), biskupské mesto s velice chýrnym kupectvom na zbožia. Svätý Martin s kláštorom, od Svätého Štefana kráľa založeným.

6. Vesprímská stolica. V prosrednej rozprestiera sa chýrečná bakoňská hora, mnoho dreva a žalude poskytujúca; v nej sa množstvo ošipalých tučí. Vody sú: Blatné jazeró, Marcal a Tapolca. Hlavné mesto je Vesprím, biskupské mesto. Somlyó, chýrečným vínom. Herend, fabrikou na porcellan pamätný.

7. Zaladská stolica. Pôda vrchnatá. Vody Balaton, Dráva, Mura a Zala. Hlavné mesto Zala-Egerszeg. Keszthelys chýrečnou hospodárskou školou. Fűred svetochýrny kúpeľ. Veľká-Kaniža, kupecké mesto.

8. Belohradská stolica. Pôda rovná. Vody Dunaj, Šárviz a jazeró Velence. Hlavné mesto: Stolný Belohrad (Székes-Fejérvár), predtým hlavné mesto krajiny. Tu sa korunovali a pochovávali uhorskí králi. Csákvár, chýrečný na hlinený riad.

9. Tolňanská stolica. Pôda miestami rovná, miestami vrchovatá, len popri Dunaji rovná. Rieky Dunaj a Šárviz, Kapoš a Šió. Hlavné mesto Szegszárd pre červené víno na slovo vzaté. Pamätné mestá: Dunaföldvár, Pakš a Tolna.

10. Šomoďská stolica. Pôda i rovná i vrchovatá. Vody: Balaton, Dráva, Riňa a Kapoš. Hlavné mesto Kapošvár. Pamätný je Szigetvár (Sihot), ktorý roku 1566 Mikuláš Zrini proti turkom hrdinsky bránil.

11. Baraňanská stolica. Pôda na juhu rovná, na severu vrchovatá. Rieky Dráva a Dunaj, ktorý tu Veľko-Petreš a Moháčský ostrov tvorí. Hlavné mesto Pätikostoly (Péc), s pozoruhodnými kameňo-uhelnými baňami v okolí. Zvláštne mestá: Moháč, tu r. 1526. za času kráľa Ludvika II. turci premohli maďarov, následkom čoho vlast naša 150 rokov v jarme tureckom stónala. Mária-Gyűd, miesto pútické, Villány vínom, Hárkány kúpeľom chýrečný.

Predtisské okolie.

1. Jás-vel'ko-Kún-solnocká stolica. Pôda veľmi úrodná rovina; rieky Tisa, Zадva a Kőrös. Hlavné mesto Solnok, pri Zадve, s veľkým kupectvom na drevo a sol'. Zvláštne mestá: Jászberény a Karczag.

2. Hevešská stolica. Na polnoci Matra, na juhu rovina. Rieky Tisza, Zадva, Tarna a Jager. Hlavné mesto Jager, arcibiskupské mesto. 1552-hó roku bránil ho Štefan Dobó hrdinsky proti turkom. Červeným vínom vyniká, Parád, kyslou vodou, Verpelét a Debrő doháňom pamätné. V blízkosti Dőndőša rodí

sa chýrečné višontajské víno. Hevešská stolica dochováva v celej krajine tie najchutnejšie dyňe.

3. Boršodská stolica. Pôda na poludní rovná, na polnoci vrchovatá. Rieky Tisa a Šajava. Hlavné mesto Miškovec. Žiaľnej pamäti miesto je Onód, pri ktorom na puste Muhi zvanaj (1241 r.) v dobe Belu IV. tatari uhrov premohli. Diós-Győr papierňou vyniká.

4. Gemerská stolica. Celú stolicu uhorské rudohory pokrývajú v baňach hojnosť železa sa kope. Rieky Šajava a Rimava, tu vyvierá Hron. Jej obyvatelia sa väčším dielom baníctvom zaoberajú. Hlavné mesto Plešivec, Rožňava, biskupské mesto. V blízkosti bane na železo, med a olovo. Štitník doháňom a železodielňami, Aggtelek najväčšou na svete jaskyňou, Dobšina baňami vynikajú.

5. Torňanská stolica. Pôda vrchnatá. Rieka Bodva. Hlavné mesto: Torna. V jaskyni Silice rečená voda v lete zamrzne a v zime sa roztopí.

6. Spišská stolica. Väčším dielom vysokou Tatrou pokrytá. Rieky sú Hernád a Poprad. Hlavné mesto Levoča. Szulín kyslou, Smolník mineralnou vodou, v ktorej zamočené železo pod krátkym časom v med sa premení, vyniká.

7. Šarišská stolica. Pôda vrchnatá. Rieky Topľa, Tarca a Hernád. Hlavné mesto Prešov; Bardiov kyslou vodou, Sóvár varienkou pamätný.

8. Abaujská stolica. Len v stredu pôdou rovnou, na iných stranách vrchovatou. Rieka jej je Hernád (s Tarcou.) Hlavné mesto Košice, biskupské mesto. Na vrškoch na východnej strane stolice sa nachodiacích rodí sa výborné víno.

9. Zemplinská stolica. Na sever hornaté Karpaty, na juh Hed'aljské vrchy ju kryjú. V prosriedku má pôdu rovnú. Rieky Bodrog a Tisa. Hlavné mesto Šatoralja-Ujhely. Pamätné mesto je Blatný potok (Šárospatak), s najchýrečnejšími kalvinskými školami v celej krajine. Tokaj, v jeho okolí Hegyalja, svetochýrne víno rodí.

10. Ungská stolica. Na severu sú hornaté Karpaty, na juhu rovná pôda. Rieky Tisa, Ung a Latorca. Hlavné mesto je Ungvár, Szobránc, s kúpelami, Szerednye s chýrečným vínom.

11. Beregská stolica. Na severe hornaté Karpaty, na juhu rovina. Rieky sú Tisa, Boršova a Latorca. Hlavné mesto Beregszász, dobré víno rodiacimi vrchami a baňami na mlynské kamene. Pamätné mesto je Munkács, kde maďari v Uhorsku prvýraz odpočívali.

Zatisské okolie.

1. Marmarošská stolica. Pôda vrchovatá. Vody sú Tisa a jej pobočné riečky. Má veľa kuchyňskej soly; v jej horách sa mnoho divej zvere zdržuje. Hlavné mesto Marmaros-Sziget, s veľkolepými solnými sklady. Rónaszék a Sugatag so solnými, Técső s kameňouhelnými baňami.

2. Ugočská stolica. Pôda na východe vrchovatá, na západe rovná. Rieka je Tisa. Hlavné mesto Nagy-Szóllős.

3. Satmárská stolica. Pôda na východe a juhu vrchovatá, v stredu rovná. Rieky Tisa, Szamos a Kraszna. Hlavné mesto Nagy-Károly. Nagy a Felsőbánya s baňami na srebro, zlato. Szatmár-Németi, biskupské mesto.

4. Sabolčská stolica. Pôda rovná, piesočnatá. Rieka je Tisa. Obyvatelia roľníci. Hlavné mesto Niredháza. Pamätné mesto je Nagy-Kálló.

5. Hajducká stolica. Pôda rovná; hlavné mesto Debrecin, veľké a bohaté maďarské mesto. Pamätné mesto je Böszörmény.

6. Békešská stolica. Pôda rovná a úrodná. Rieka trojaký Kőrös. Obyvatelia jej živia sa roľníctvom a dochovávaním statku. Hlavné mesto je Dula, Békeš a Čaba sú veľké mestá.

7. Biharská stolica. Východnia strana tejto rozsiahlej a bohate úrodnej stolice je vrchovatá, západnia rovná. Rieky jej sú strmý a čierny Kőrös, Beretyó a Ér. Obyvatelia roľníci a priemyselníci. Hlavné mesto Veľký-Váradin, biskupské mesto. Toto mesto Svätý Ladislav kráľ vystavil. Rézbánya, s baňami na meď, železo a olovo. Nagy-Szalonta, ošípalými chýrná. Ermellék dobré víno rodí.

8. Siládská stolica. Pôda vrchovatá. Rieka Samoš. Hlavné mesto Zilah.

9. Aradská stolica. Pôda na východe vrchovatá, na západe rovná. Rieky čierny a biely Kőrös a Maros. Obyvatelia sú čiastočne rumuni. Hlavné mesto Starý-Arad, sídlo srbského biskupa. Pamätné mesto je Világos, kde vojna roku 1848—9 skončená bola. Radna pútnické miesto. V okolí Méneš-a sa rodí výtečné víno.

10. Čanádská stolica. Pôda je rovina úrodná. Rieka Maruša (Maros). Hlavné mesto Makov. Mezöhegyes dochovávaním koní chýrečný.

11. Čongrádská stolica. Pôda velice úrodná rovina. Rieky Tisa, Kőrös a Maros. Obyvatelia sa najvia roľníctvom zaoberajú. Segedín je po Budapešť najpamätnejšie mesto s velice živým kupectvom a dobrým školami. Bohaté mestečká sú Hódmező-Vásárhely Szentés a Csongrád.

12. Torontálská stolica. Pôda velice úrodná rovina. Rieky jej sú Tisa, Dunaj, Maroš, Bega, Temeš. Hlavné mesto Bečkerek so živým kupectvom na zbožia. Pamätné miestá sú Velká-Kikinda, Turecká-Beča a Pančova.

13. Temešská stolica. Pôda velice úrodná, len na východe vrchovatá. Rieky jej sú: Maroš, Bega, Temeš, Brezava a Dunaj. Obyvatelia sú rumuni, nemci, srbi, ale najviac maďari. Hlavné mesto je Temešvár, sídlo čanádskeho biskupa. Veršec, sídlo srbského biskupa. V okolí tohože rodí sa dobré víno. Fehértemplom s významným obchodom vína a zbožia.

14. Krašovsko-Sörénská stolica. Pôda vrchovatá. Rieky jej sú: Maroš, Bega, Temeš, Berzava, Karaš, Nera, černa a Dunaj. Obyvatelia najviac rumuni. Hlavné mesto Lugoš; Dognáčka, Rešica, Oravica a Moldava s bohatými baňami na zlato, srebro, meď a olovo. Karánsebes, Mehádia, chýrny kúpeľ. Pri Oršove zaneháva Dunaj vlašť našu. V Oravici kopú v krajine našej najlepšie kamenné uhliá. Torontálska, Temešská a Krašovská stolica spolu tvoria úrodný Banát.

Sedmohradské okolie.

Jeho pôda je v prosriedku vrchnatá rovina, zo severu, východu a juhu Karpaty, zo západu sedmohradské vrchy ju kryjú. Rieky sú Samoš, Maroš, (s Arankou, Kekellom a Sztrigyom), Olt a Körös. Sedmohradsko je na kovové a solné bane jako aj na liečivé pramene velice bohaté. Hornaté vrchy mnoho dreva poskytujú. Obyvatelia sú maďari, rumuni a sasi, ktorí sa baníctvom, priemyslom, roľníctvom a dochovávaním dobytky zaoberajú.

Sedmohradsko sa delí na 16 stolíc; tie sú:

1. Besterce-Násodská stolica. Hlavné mesto Besterce.

2. Solnok-Dobokská stolica. Hlavné mesto Deéš. Pamätné mesto je Samoš-Ujvár, obe bohaté na solné bane.

3. Koložská stolica. Hlavné mesto Koložvár pri Samoš rieke; pamätné školami, fabrikami, živým obchodom. Tu sa narodil kráľ Matiaš.

4. Torda-Araňošská stolica. Hlavné mesto Torda.

5. Torda-Marošská stolica. Hlavné mesto Marosvásárhely.

6. Čikská stolica. Hlavné mesto Čiksereda, so starým zámkom. Pamätné miesto je Borszék s prameňom kyslej vody.

7. Udvarhel'ská stolica. Hlavné mesto Sékel-Udvarhely.

8. Malo-Kekellovká stolica. Hlavné mesto Erzsébetváros.

9. Velko-Kekellovká stolica. Hlavné mesto Segesvár.

10. Dolno-Belohradská stolica. Hlavné mesto Nagyenyed. Zvláštne mestá: Zalatna, Abrudbánya, a Vizakna, s baňami na srebro a zlato.

11. Huňadská stolica. Hlavné mesto Déva, s baňami na meď. Pamätné miesto je Vajda-Hunyad, so železodielňou. Starobilý zámok jeho staväl Ján Huňady.

12. Sibínská stolica. Hlavné mesto Nagy-Szeben. Najkrajšie mesto Sedmohradska s chýrečnými školami, fabrikami a živým obchodom.

13. Fogarašská stolica. Hlavné mesto Fogaraš, so starým zámkom.

14. Brašovská stolica. Hlavné mesto Brašov, najľudnatejšie mesto Sedmohradska.

15. Háromséksská stolica. Hlavné mesto Szepesi-Szent-György s prameňom mineralnej vody.

Horvatsko a Slavonsko.

Pôda Horvatska je väčším dielom vrchovatá, Slavonska rovná. Vody: Dráva, Sáva, Dunaj a adriatické more. Obyvatelia sú väčším dielom slaviani, roľníctvom, dochovávaním rožného statku a ošipalých jako aj pálením pálenky sa zaoberajúci.

Horvatsko sa delí na 5 stolíc. *) Hlavné mesto je Záhreb, biskupské sídlo, Sisek s pozoruhodným kupectvom na zbožia. Toplica, kúpeľ'.

Slavonsko má 3 stolice.***) Hlavné mesto je Eszek, pri Dráve s pevnosťou. Daruvár, kúpeľ, Diakovár, biskupské mesto. Pozsega s gymnasiom. Sriem množstvo ovocia a dobré vína rodí.

Uhorské primorie.

Na brehu adriatického mora sa rozprestiera. Hlavné mesto je Fiume so slobodným prístavom. Ma pozoruhodný obchod, početné fabriky a veľkolepú lodnicu. Obyvatelia sú slaviani a taliani.

Vojanská hranica.

Tento úzký pás zeme sa rozprestiera od adriatického mora až po ústia Sávy. Pôda je hneď vrchovatá, hneď rovná. Vody sú: adriatické more, Sáva, Kulpa, Unna, Dráva, a Dunaj. Obyvatelia sú srbi a horváti. Vojanská hranica sa na šesť okresov deli***) Významné mestá: Carlopágó a Zeng'g s morskými

*) Tyto sú: Záhrebská, Varaždská, Kőröšská, Fiumejská, Belovarská.

**) Tyto sú: Požega, Verőce, Sriem-ská stolica.

***) Tyto sú: okres gožpický, ogulinský, petrinský, gradišský, vinkovec- a mitrovecký.

prístavy, s hrady Stará-Gradiška a Petrín. Karlovica. sídlo srbského biskupa. Okolie jej rodí dobré víno. Zimoň, kupecké mesto. Tu zomrel Ján Huňady (1456 r.)

Dalmatsko.

Leží na brehu adriatického mora. Pôda vrchovatá, čiastkami velice úrodná. Obyvatelia sú slaviani a taliani. Plodiny sú: víno, južné ovocia a olej. Hlavné mesto je Zára s prístavom.

Rakúské mocnárstvo.

Toto stojí s uhorským štátom v zákonnom spolku spolu tvoria „Rakúsko-Uhorskú monarchiu.“

Rakúské mocnárstvo delí sa na polsko-rusinskú a českú korunnú zem a na rakúsko-nemecké zeme.

Pol'sko-rusinské zeme obsahujú: Halič s hlavnými mestami Krakovom a Lvovom; Bukovina s hlavným mestom Černovica. Obe krajiny na juh Karpaty ohraničujú. Halič poskytuje neobyčajne mnoho soly, kamenného uhlia a oleja. Najväčšie rieky sú Vistula, Dniester a Pruth.

K česko-korunnej zemi patria: Česko, s hlavným mestom Prahou; Morava, Brno; Sliezko, Troppau. V každom je priemysel fabrikový vyvinutý. Obyvatelia s dorabáním skla, súkna, plátna a baníctvom sa zaoberajú. Na západnej strane Česka rozprestierajú sa české Rudohory a Krkonoše. Sliezko Sudety pokrývajú. Moravu na juhu Karpaty, na západe Moravské vrchy kryjú. Najväčšie rieky sú Labe, Vltava a Morava.

Rakúsko-nemecké krajiny sú nasledujúce: Dolné a horné Rakúsko pri toku Dunaja, s hlavným mestom Lincom a Viedňou, posledné je spolu hlavným mestom mocnárstva. Štyrsko, s hlavným mestom Hradcom pri Mure. Salzburg, s hlavným mestom Salzburgom pri Salzachu. Tirolsko, s Innsbruckom čo hlavným mestom pri rieke Inne. Karintia (Korutany) s hlavným mestom Klagenfurt. Krajna, s hlavným mestom Triest.

Rakúske nemecké zeme Alpy kryjú, jichž jednotlivé končiare večný sňah prikryva. Alpy dávajú v mocnárstve najviac železa, olova, živého sriebra; i na sol' sú velice bohaté. Najväčšia rieka je Dunaj, menšie sú Inn, Mura, Salzach. Priemysel' a obchod zvlášť v hlavných mestách je svetochýrný.

Nemecké mocnárstvo.

Na severozápad od Rakúsko-Uhorskej monarchie sa rozprestiera, z viacej samostatných krajín záleži, ktoré pod vodcovstvom Prussia jeden štátny spolok tvoria. Pôda na sever je rovná, na juh ju Alpy ohraničujú. Na prosriedku nachodi sa nemecké Sredné pohorie. Vody sú: Severné a východné more, Bodenské jäzero, Vistula, Odera, Labe, Vesper, Rajna, a Dunaj. Zvlášťnejšie mestá: Berlín, sídlo nemeckého cisára. Potom Hamburg, Lipsko, Drezda, Mnichov a Štrassburg. V celom nemecku priemysel', obchod a umenie nadmier prekvitá.

Švajc.

Od nás na západ leží. Jeho pôdu Alpy kryjú. Vodú jeho sú Genfské a Zürišské jäzero. Obyvatelia sú priemselníci a výteční dochovatelia statku. Hlavné mestá sú: Bern, Bazileja, a Genf. Tu sa dorábajú vreckové hodinky.

Taliansko.

Na Apeninskom ostrove sa rozprestiera. Severnú stranu jeho Alpy kryjú, pozdlž sa Apenníny tiahnú. Vody sú tyrhenské a adriatické more, Como, Lago-Maggiore a Garda jäzero, Po, Etsch a Tiber. Plodiny jeho sú južné ovocia, riž a t. d. V taliansku umenie velice pokročilo. Pamätné mestá: Rim, hlavné mesto krajiny, sídlo pápežovo a kráľovo. Ďalej Turín, Miláno, Benátky, posledné v adriatickom mori na ostrovoch vystavené. V blízkosti Neaplu je sopka Vezuv. K taliansku patria ostrovy Elba, Sardinia a Sicilia. Na poslednom nachodi sa sopka Aetna.

Francúzsko.

Pôdou na západ rovnou, na východe francúzskými Alpami, na juhu pyrenäjskými vrchami ohraničené. Vody jeho sú atlantické a stredozemné more, Sajna, Loir, Garonne a Rhone. Francúzsko je jeden z najchýrenejších kupeckých štátov. Hlavné jeho mesto je Paríž, najkrajšie mesto sveta. Lyon, dorábäním hodbäbu, Bordeaux prístavom a červeným vínom, Marseille svetopovestným obchodom chýrečný.

Španjelsko a Portugalsko.

Tyto dva štáty ležia na pyränejskom polostrove. Zem majú vôbec vrchovatú, ale medzi vrchmi úrodné a utešené doliny. Vody sú: atlantické a stredozemné more, Duero, Tájó, Gvadiána, Guadalquivir a Ebro. Južné ovocia, víná a ovce má chýrne. Hlavné mesto Španjelska je Madrid; Portugalska Lissabon. Ku Španjelsku prináležia píthiusské a balearské ostrovy.

Belgicko a Hollandsko.

Tyto dve malé krajinky na brehu severného mora sa rozkládajú. Pôda Belgicka je vrchovatá, Hollandska rovná. Obe krajiny podľa polohy svojej významné morské kupectvo provádzujú. Hlavné mesto Belgicka je Brüssel, dorábäním čipkov vynikajúce. Hollandska Amstrdam, s morským prístavom.

Anglicko čili Brittanía.

Z dvoch väčších a viac menších ostrovov atlantického mora záleži a na Angliu, Škótsko a Irsko sa delí. Hlavní vrch jeho je Grampian. Jeho rieka je Temža. Anglicko má neobyčajne živý obchod. Obzvláštny priemysel' papierový je velice vyvinutý. Hlavné mesto Anglicka je Londýn. Najľudnatejšie mesto Europy. V Škótsku: Edinburg; v Irsku: Dublin.

Dánsko.

Polostrov z viac ostrovov záležajúci. Pôda jeho je rovná. Obchod rozšírený. Hlavné mesto Kopenhága. Sem patrí Izland a Fárske ostrovy. Na prvšom nachodí sa sopka Hekla.

Švédsko—Norvégsko.

Vrchy Kiöly delia tyto dve spojené kráľovstvá; na východe rovina. Vody severné a východné more; jäzerá Wetter, Wéner a Mälár. Pôda neúrodná. Obyvatelia sa obchodom, priemyslom a rybárstvom zaoberajú. Hlavné mestá Christiania a Štokholm.

Rusko.

Najväčší štát europejský. Pôda rovná, len na východe ohraničená Uralom, na juhu Kavkazom. Podnebie na severu príkré, na juhu ľavné. Vody sú severné ľadové more, čierné a Kaspické more, Ladoga, Onega a Peipus jäzerá. Hlavné rieky Petčora, Dvina, Dnieper, Don a Volga. Hlavné mestá Petrohrad a Moskva.

Rumuňsko.

Rosprestiera sa od Sedmohradska na východ ku Čiernemu moru a na juh ku Dunaju. Pôda je vrškami pokrytá, len okolo Dunaja rovinatá. Vody sú: Dunaj, Olt, Szereth, Prút a čierne more. Obyvatelia sú Rumuni (Valasi.) Sídlné mesto: Bukarešt a Jassy.

Balkánsky polostrov.

Zahrňuje v sebe: Dalmátsko, Ťurecko, Grécko, Bosniu, Srbsko, Čiernu horu a Bulharsko. Pôda je vrchovatá. Hlavnie pohorie je Balkán. Vody sú: adriatické, jonické, egejské, mramorské a čierne more, Dunaj s pobočnými riekami.

Väčšie mestá su: V Bosnii Serajevo a Travnik; v Srbii Belehrad a Niš; v Čiernej Hore

Cetinie; v Bulharsku Sophia; v Turecku; Carigrad (Konstantinopol); v Grecku Atény; všetky z polovice sú Turecku viacej menej poplatné.

Prírodozpytný (fyzický) zemepis Európy.

Hranice Európy: na sever severné ľadové more, na východ Ázia s kaspickým morom, na juh čierne a stredozemné, na západ atlantické more.

More a čiastky mora.

Európy sa dve svetové morá dotýkajú; na sever ľadové more, jehož čiastkou je bielo more; na západ atlantické more, tohto čiastky: severné a východné more, priplav La Manche, biskajský záliv, stredozemné alebo stredné more s poľbočnými čiastkami, mramorové more, čierne a azovské more.

Čiastky stredozemného mora tyrhenske-jónické — adriatické a ostrovné more.

Ostrový.

V severno ľadovom mori: Novaja-Zemlja, Špitzbergý a Lofody.

Vo východnom mori: dánský Óland, Gótlana a Oesel-ské ostrový.

V atlantickom mori: Island, Fárské, hebridské, oskád, šetlandské a brittské ostrový.

V stredozemnom mori; Baleari, Pithiusi, Korsika, Sardínia, Sicília, Malta, Jónické ostrový. Kandia alebo Kréta a Cyklády.

Poloostrový.

Na severe: Kanin a Kóla.

Na západe: Škandinávské, dánské, brettagnenský a pyraenejský polostrov.

Na juhu: talianský, turecko-récký alebo balkánský polostrov a Krim.

Vrchy.

Ural a Kavkaz v Rusku.

Kjölen v Škandinávii.

Grampia na brittskom ostrove.

Pyrenäi medzi Španjelskom a Francúzskom.

Alpy medzi Francúzskom, Talianskom a Nemeckom.

Apenniny v Taliansku.

Stredohory na Rakúsko-, Francúzsko-Nemeckom území.

Karpaty v Uhorsku a Sedmohradsku.

Balkán alebo Hämus v Turecku.

Sopky: Aetna v Sicílii; Vezuv blizo Neapola a Hekla na Izlande.

Rieky.

Petšora a Drina do severného ľadového mora.

Düna, Vistula a Odera do východného,

Labe, Vesper a Rajna do severného,

Sajna a Temža do kalajskej úžiny,

Loire a Garonne do biskajského zálivu,

Duero, Tájo, Guadiána, Guadalquivir do atlantického,

Ebro a Róne do stredozemného,

Tiber do tyrhenského,

Pó a Etsch do adriatického,

Dunaj, Dniester a Dnieper do čierneho,

Don do azovského,

Ural a Volga do kaspického mora vtekajú.

Jäzerá.

Ladoga, Onega a Peipus jäzerá v Rusku.

Wetter, Wéner, Mälár v Škandinávii.

Bodenské jäzero v Nemecku.

Genfské a zürišské vo Švajciarsku.

Lago Maggiore, Como a Garda v Italii.

Balaton a Fertov v Uhorsku.

II. Ázia.

Ázia je medzi čiastkami sveta najväčšia a najpamätnejšia, lebo ztadialto vzalo ľudské pokolenie pôvod svoj, tu prišlo k poznaniu pravého Boha, ztadialto prišli naši predkovia, odtiaľto máme my najviac a najsláchetnejších plodín. Podnebie na severu prikré, na juhu ľavné.

Hranice: na sever severné ľadové more, na východ veľké more, (ku nemuž prisluchá ochodzké, japonské, žlté a čínske more), na juh indické more, (jehož čiastky bengalský záliv, persické a červené more), na západ Afrika, Stredozemné more s Európou.

Rieky: Do severného ľadového mora vtekajú: Ob, Jenisei a Léna.

Do veľkého mora: Mura, Huangó a Janktsekiang.

Do indického mora: Bramaputra, Ganges a Indus.

Do persického zálivu: Eufkrat a Tigris.

Do mrtvého mora: Jordán.

Do Arálského jazerá: Sir a Amu.

Poloostrovy: Na východ Kamčatka a Korea, na juh Zadnia a Prednia Indía a Arabia, na západ Malá-Ázia.

Jazerá: Kaspické more, Mrtvé more, Baikal a Arálské jazero.

Ostrovy: kurilské a japonské ostrovy a Formosa vo veľkom mori. Ostrovy Philippi, Moluki, veľké a malé Szundy a Ceylon v indickom mori. Ciprus a Rhodns v stredozemnom mori.

Vrchy: Najpozoruhodnejšie reťaze vrchov Himalaya a Altai.

Na boku reťazí vrchových rozprestierajú sa rozsiahle roviny, medzi nimiž je najväčšia sibirská rovina. Z púští jej zpomenuť zasluhujú púšť Gobi a arabská púšť.

Státy: 1. Aziatské Ruskó alebo Siberia hroznou zimou, olovenými baňami a divou zverou peknej srsti chýrna.

2. Malo-Ázia alebo aziatské Turecko, sem prináleží aj Palestína s hlavným mestom Jeruzalemom.

3. Arábia ľavami a koňmi, plodinami kávy a riže chýrna. Tu zúri niekdy víchor Samum, ľuďom, zverom zároveň nebezpečný.

4. Irán. Sem patria Persko, Afganistán a Beludžistán. Obyvatelia zaoberajú sa priemyslom, a dochovávaním dobytká. Tu sa hotujú chýrečné perské šále.

Chína. Toto je najväčšie a najľudnatejšie aziatické mocnárstvo. Pôda velice úrodná, obyvateľstvo vzdelané a pilné. Hlavné plodiny thea, bavlna, ľodbáb, riž, cukor indich, porcellán, opium a t. ď. Hlavné mesto Peking s 4 millionovým obyvateľstvom. Sem patrí Mandšur Mongolsko a Tatarsko.

6. Zadnia a prednia-India. Pôda úrodná, obchod významný. Medzi plodinami jej pozoruhodný je kokusový orech, ananás, kámfor a bambusová trstá. Z riše zverstva opiče, slon, nosorožec, tiger, hiena, krokodyľ, hady a t. ď. Najkrajšie perly z východnej Indie dovážajú.

7. Indické ostrovy: Sumatra, Jáva, Borneo a Celebes, ostrovy philippské a molukské, obzvlášté s korením a kávou.

8. Japonsko, z viac vrchovatých ostrovov záleží. Priemysel má kvetúci.

Slovenská
pedagogická
knížnica
Bretšlara

III. Afrika.

Afriku z každej strany more otáča. Podnebie horúce. Hranice: na sever stredozemné more, na východ priplav Suezský, červené a indické more, na juh a západ atlantický ocean.

Rieky: Do stredozemného mora vteká Nil. Do atlantického mora Senegal, Gambia, Niger, Congo a Orango. Zambeze do indického mora.

Medzi ľazermi je najväčšie Tšad.

Z ostrovov sú pamätihodné: Madagaskar, Svätá Illona, Capverdi a Kanárske ostrovy.

Vrchy: Chýrne sú Atlas, Kongo, Abisinské pohorie.

Rovne. Na severu Afriky rozprestiera sa Sahara, velikánskej rozsiahlosti homoková púšť, na ktorej len zriedka sú oázi (travnisté ostrovy). Južná strana je vvyššená rovina.

Plodiny: Ľava, slon, lev, leopard, vodný kôň, hiena, zebra, opice, krokodil, káva, riž, palma a t. d.

Obyvatelia. Domorodí sú černoši (muríni). Trochu vzdelanosťou len obyvatelia severného pobrežia obdarení sú. Priemyslom sa málo z nich zaoberá, život pastierský väčším dielom žijúc a na zámenu obchod provodzujúc. Kupectvo s otrokmí je tu ešte vo zvyku, ba domorodí aj ľudské mäso jedia.

Štáty. 1. Egypt, najvzdelanejšia krajina Afriky. Hlavné mestá jeho sú Alexandria a Cairo. 2. Nubia. 3. Abyssinia. 4. Berberia, v sebe obsahuje Marokko, Algir, Tunis a Tripolis. 5. Senegambia, 6. Hornia, 7. Dolnia-Guinea, 8. Sudan a 9. Východno-pobrežné krajiny.

IV. Amerika.

Amerika súc v novších časok (1492 r.) vynalezená, novou čiastkou sveta sa nazýva. Delí sa na polnočniu a južnú Ameriku, ktorú zemská úžina Panama spojuje. (V novšom čase prekopaná.)

Hranice: na sever severné ľadové more, na západ veľké na východ atlantické more. Posledné tvorí Baffin, Hudson a mexický záliv, jako aj karaibské more.

Rieky: Do ľadového mora vteká Mackenzie. Do atlantického mora Svätý-Laurenc (chýrečný vodopád Niagary tvoriací), Missisipi a Norte.

V južnej Amerike: Orinoko, Amazon alebo Maraňon (najdlhšia rieka sveta) Sv. Francisko a La-Plata.

Z jazier je najväčšie vrchné jazero.

Poloostrovy. Na východnej strane sú: Grónland, Labrador, Florida, Yukatan. Na západnej Kalifornia (v baňach na zlato bohatá) a Aljaska.

Z ostrovov pozoruhodnejšie sú Baffinské ostrovy, Novy-Foundland, Bahama a malé i veľké Antilly (z týchto sú pamätnejšie: Cuba, Jamaica, Haiti, Portorico, kde výlučne kávu, dohán, cukor a bavlnu pestujú.

Vrchy. Najvyššia je reťaz Kordillerov, ktoré sa celou západnou stranou Ameriky tiahnú. Na východnej strane Allegháň.

Roviny tvori východnia strana.

V plodinách je Amerika velice bohatá. Má veľiké množstvo bani na zlato, striebro a diamanty. Kukorica, zemiaky, doháň sa ztadeto rozšírily. Odtiaľto dostávame aj najviac kamenného oleja (petroleum). V jej pralesoch rozmanitá zver hniezdí a množstvo dreva dávajú.

Praobyvatelia jej su medočervení eskimáci, od času doputovania europčanov vždy sa počtom umenšujúci. Terajší majitelia sú angličania, francúzi, španielci, portugalc, dánovia a uvolnení otroci.

Jej priemysel' a obchod je najpokročilejší na celej zemi.

Štáty. V severnej Amerike: 1. Grónland. 2. Ruská Amerika, 3. Brittské Kolonie, Osady, 4. Spojené štáty s hlavným mestom New-Yorkom, 5. Mexiko, 6. Prosrednia Amerika.

V južnej Amerike: 1. Kolumbia. 2. Guyana. 3. Brazília. 4. Peru. 5. Bolívia. 6. Chile. 7. La-Plata. 8. Paraguay. 9. Uruguay. 10. Patagonia. 11. Zem ohňa. 12. Západná India, z ostrovov Antilla a Bahamy pozostávajúca.

V. Austrália.

Austrália je najmieniň známa čiastka sveta. Záleží z dvoch hlavných častí: Suchá zem Austrálie a z ostrovov Austrálie.

Hranice na polnoc, východ a juh veľké, na západ indické more.

Vody sú nepatrné.

Vrchy nachádzajú sa len na juhu, na ostrovoch, ostatná pôda je rovina. V pozdnejších časoch bol na ostrove Novom-Seelande vynalezený najvyšší vrch sveta, Herkules. 10, 112 Kilometrov — 32,000 stop vysoký.

Plodiny sú mnohé väčšie a menšie zvery; živej barvy vtáctvo (rajský, cisársky vták), chlebový strom a t. d. V baňach je moc zlata a železa. Rastlinstvo bujnú.

Obyvatelia. Úrodné pobrežia obsadili príchodzí. Domorodí sú divoši.

Mezi mestami najpamätnejšie je Sidney.

Mezi ostrovy Austrálie sú zvlášťnejšie: Nová Guinea, zem Van-Diemena, Nový-Seeland a t. d. ktoré mnoho korallov poskytujú.

Potrebné známosti.

Zem je okrúhle teleso, ktoré jako iné telesá nebeské, slobodne visí a svetlo od slnka prijíma.

Točenie zeme je dvojnásobné: 1. Každých 24 hodín otočí sa vôkol svojej osy, z toho nasleduje den a noc. 2. Za 365 dní a asi 6 hodín skončí svoju cestu vôkol slnka; z tohoto vzniká rok a 4 čiastky roka.

Slnko je okrúhle, stojace a svietiace teleso nebeské, o jehož vniutornej jakovosti nič tvrdiť nevieme; na zem našu pôsobí svetlom i teplom.

Mimo zeme a slnka jest ešte nepočetne mnoho nebeských telies, ktoré sú z čiastky stálé hviezdy, ako slnko, z čiastky blúdiace, jako zem a mesiac.

Aj vlasatice sú blúdiace, za sebou svetlý papršlek metajúce hviezdy.

Keď z niektorého povýšeného miesta, z nehož volný výhľad máme, sa obozreme, pozorujeme že obloha nebeská našú zem v okrúhlejši podohu otáča. Toto kolo volá sa okršlek (obzor).

Na okršleku 4 strany musíme znamenať, tieto sú: východ, kde slnko vychodíť; západ, kde ho večer zachodíť vidíme; juh, kde slnko v poludní stáť spatrujeme, sever, proti juhu položený bod, na ktorý v poludní náš stien padá. Medzi tyto 4 strany sveta si 4 pobočné predstavujeme: severo-východ, severo-západ, juho-východ, juho-západ.

Tá čiara, okolo ktorej sa naša zem krúti, ktorú jej sredom pretiahnutou byť si myslíme, menuje sa osou zeme, konečné body tejto osy uhly alebo poly (severným alebo južným) pólom.

Okolo zemi od pólov v rovnakej dialke myslený najväčší kruh, menuje sa rovník. Rovník zem našu na dve rovné polovice delí, na severniu a južnú polguľu.

S rovníkom v rovnej čiare tiahané kruhy kruhami šírosti (objemné kruhy) sa menujú. Medzi týmito sú najpamätnejšie dva, severný a južný; a dva obratníky uholné, od severu obratník raka, od juhu kozorožca.

Kroz uholné kruhy a obratníky určuje sa miesto daktorého kraja zeme. Pásov zeme je 5: 2 zimné, 2 ľavné, a 1 horúci. Zimný pás siaha až k uholným kruhom. Ľavný zemepás od uholných kruhov až k obratníkom. Medzi dvoma obratníkmi tiaha sa horúci pás zeme.

Tie kruhy, ktoré cez poly idú, poludníky (meridian) sa menujú, zem na východnú a západnú polgu delia.

Tá časť površia zeme, ktorá nenie vodou pokrytá, suchou zemou sa volá. Suchá zem delí sa na 5 častok sveta, na: Europu, Aziu, Afriku, Ameriku a Austráliu. Tri prvé menujú sa starým svetom, lebo sú od najdavnejších čias známe.

Dve poslednie novým svetom sa volajú, lebo byly len v novších časiach vynalezené. (1492.—1521.)

Taký kus suchej zeme, ktorú zo všetkých strán voda otáča, volá sa ostrovom. Tá čiastka zeme, čo jelen zo 3 stran vodou otočená, poloostrovom a jestli je tento poloostrov velice dlhý a úzký zeme jazykom sa nazýva. Konečne taký úzký pás zeme, ktorý dva pevné kusy zeme spojuje, úžinou zemskou sluje.

Površie zeme nenie rovné. Taký kraj, kde je výhľad náš neobmedzeným, volá sa rovinou, dolinou. Vyššia vyvýšenou rovinou; homočizné, piesočnaté miesta púšťou.

Menšie vyvýšeniny kopce, vršky, a jestli sú o 300 métrov vyššie, vrchy. Ustavičným sňahom pokryté vrchy sú ažky. Spojené vrchy spolu reťazou vrchovou.

Vody sú stojace, alebo tekúce. To nesmierné množstvo pevnú zem našu otáčajúcich vôd volá sa svetovým morom, oceanom. 5 oceanov jest: severné ľadové more, južné ľadové more, veľký alebo tichý ocean, atlantické a indické more.

More na viac miestách vniká do pevnej zeme. Toto je zátoka a či záliv. Tá čiastka vody, čo dve svetomorá spojuje, je úžina morská.

Menšie stojace vody jazerami menujú.

Tekúca voda sa rozlične nazýva: prameň, keď zo zeme vyvierá; potok, keď sa viac prameňov spojí, a rieka z viac potokov povstáva. I rieky sú dvojnásobné, jestli viac riek berie do seba a do mora vteká veľriekou; jestli do iných riek vteká, riekou sa nazýva.

To miesto, kde jedna rieka do druhej, alebo do mora padá, je ústie rieky.

Jestli tvárou sme ku toku rieky obrátení, na pravú ruku nám ležiací breh pravým, na ľavú ruku pripadajúci breh ľavým brehom rieky sluje.

Zem je povetrim otočená. Keď povetrie do pohybu príjde, vetrik, vetor, víchor alebo orkán povstáva.

Počet na zemi žijúcich ľudí nemožno je s istotou určiť. Najpravdepodobnejšie klade sa on na 1000 milionov.

Slovenská
pedagogická
knížnica
Bratislava

U 111008
D

GÉZU BALATON-A

vyšly a v Starej-Beči sú k dostaniu učebné knižky
pre ľudové školy:

V maďarskom jazyku:

Földrajz,
Magyarország történelme rövid kivonatban,
Természetrajz,
Természettan,
Nyelvtani eredménytár a „Polgári ügyiratok“-kal

V nemeckom jazyku:

Geografie,
Geschichte Ungarns in kurzer Darstellung,
Naturgeschichte,
Naturlehre.

V slovenskom jazyku:

Zemepis, podľa nového rozdelenia stolíc.
Dejepis Uhorska, v krátkom výtahu.

111008